

NUTUK NASIL İNCELENMELİ—NASIL TANITILMALI VE ÖĞRETİLMELİDİR?

CİHAT AKÇAKAYALIOĞLU

Konu üzerindeki sunuşlarıma önce bir çerçeve çizerek gireceğim. Bundan sonra, düşüncelerimi de katarak Nutuk'dan, ilgili eserlerden bazı bölümleri hatırlatmaya çalışacağım.

Konuyu şöyle çerçeveleyebiliriz:

A. İnceleme

1. Nutuk niçin, ne amaçla söylenmiştir? Nasıl hazırlanmıştır? Bu husus iyice belirtilmelidir.

2. Olanak varsa, Türk harfleriyle yazılmış yayınlanmış olanlar, Osmanlıca ilk baskılarla karşılaştırılmalıdır. Elbette bu, zaman ve emek ister.

Baştan sona harf harf, cümle cümle okunmalı, konu, tarih bakımından ayrı ayrı fişler doldurulmalıdır.

3. İnceleme sırasında “olay, olgu, inkılâp, ilke, çeşitli hükümler, öğütler, adı geçen kişiler” gibi Söylev'de yer alan metinler, bütünleyici diğer eserler karşılaştırılmalıdır. Amaç, Nutuk'ta ve diğer yayınlarda geçen ilgili konularla bütünlük sağlamaktır.

B. Değerlendirme

Nutuk, İnkılâp Tarihimizin önemli ve gerçek kaynaklarından. Türk Kurtuluş Savaşı'nın dününe, bugününe ve yarınına ait her yönü Nutuk'ta bulmak olanağı vardır.

Atatürk, Nutuktaki ve diğer yayınlardaki ifadeleriyle Kurtuluş Savaşı'nı “otokratik-teokrat” iktidar ve yönetimden, geri kalmışlıktan, çağdışı felsefe-fikir ve uygulamalardan, bağınazlıktan (taassup), millî dağınıklıktan, iç-dış düşmanlıklardan ve düşmanlardan *Kurtuluş* anlamında kullanmıştır. Bu savaş sürüp gitmektedir. Değerlendirme bu açıdan da yapılmalıdır.

İlgili uzmanlar, ilgili bilim adamları kendi alanlarına giren konuları yorumlayıp genişleterek yeterli yayınlar yapmaktadırlar. Bu gibi çalışmalar resmî makamlarca desteklenmelidir.

C. Nasıl Öğretilmeli?

Öğretme çabaları şu bölümlere göre uygulanmalıdır:

1. Öğrenim görmüşler için,
2. Orta ve yüksek öğretim için,
3. Mütevazi halk toplulukları için,

— Her çalışmadan önce, çeşitli araç ve usullerle özendirici yayınlar yapılmalıdır. (bıktırmamaya dikkat edilmesi şartıyla)

— Özellikle TRT ve diğer devlet yayın ve öğretim kuruluşlarınca, uzmanlara hazırlatılan senaryolar ile yukarıda açıklanan yönler çekici bir şekilde sunulmalıdır; biteviye taktir halindeki yayınlar yararlı ve ilgilendirici olmuyor.

4. En önemli husus, İnkılâp Tarihi'nin bir bölümü olarak plânlı programlı şekilde ele alınmasıdır. Öğreticiler iyi seçilmelidir.

D. Artık yukarıda belirttiğim sıraya göre kaynakları yansıtabilirim. Kültür Bakanlığı'nın (o zamanki Millî Eğitim Bakanlığı) Cumhuriyet'in XV.Yıldönümü Armağanı olarak yayımladığı 1938 basımlı Nutku izleyeceğiz.

Atatürk, Millî Mücadele'nin çeşitli olay ve hareketlerine değindikten sonra, bu konuşmayı yapmaktaki maksadını şöyle anlatmaktadır¹:

“Maksadım, inkılâbımızın incelenmesinde tarihe kolaylık sağlamaktır. Bütün bu olguların ve olayların cereyanında Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükûmeti Başkanı, Başkomutan ve Cumhurbaşkanı olmaktan çok, teşkilâtımızın Genel Başkanı olarak bu görevi yapmaya kendimi mecbur sayarım.” (İfade edilen teşkilât, Anadolu ve Trakya'ya yaygın Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'dir)

Nutuk, tam olarak belgelere ve gerçeklere dayanmaktadır. Osmanlıca yazılı ilk nüshası iki cilttir (metin ve ek niteliğindeki belgeler-vesikalar).

Atatürk, Nutku Cumhuriyet Halk Partisi'nin 15-20 Ekim 1927 tarihlerindeki İkinci Büyük Kongresinde okumuştur. Hazırlanışını yakından bilen Falih Rıfıkı Atay şunları söylemektedir²:

¹ Kemal ATATÜRK, Nutuk, Kültür Bakanlığı'nın Cumhuriyet'in XV. Yıldönümü Armağanı, 1938, s. 310

² Falih Rıfıkı ATAY, Çankaya-Atatürk Devri Hatıraları, Dünya Yayınları 5, Cilt II, s. 460

“...Çalışma odasında yarı ayaküstü, yarı oturarak ve yüzlerce arasında vesikalar ayırarak Nutkunu dikte ederdi. Yorulan değışirdi. Bir defasında pek genç bir arkadaşı baygınlık geçirmişti.

Akşama doğru bir banyo aldıktan sonra, hiç dinlenmeden sofraya iner, o gün yazdıklarını bize okur veya okutur; hadiseler üzerinde terütaze bir muhakemeyle tartışmalar yapardı.” Bu gözlem, başka açıklamaya lüzum görülmeyecek kadar yeterlidir.

Nutuk’un ellinci yılı dolayısıyla Türk Tarih Kurumu tarafından 17-19 Ekim 1977’de bir seminer düzenlenmişti. O zaman, Büyük Söylev adıyla bir kitap halinde yayınlanan bildiri ve tartışmalar arasında, Nutuk “bir tarih eseri olarak ifade edildiği gibi, hatırat diye de” yorumlanmıştı.

Tartışmalar sırasında “Bu tarih kitabının Millî Mücadele’nin her bakımından belgesel anlatımı olduğunu” belirtmiştim. Atatürk, böyle bir davranışın gereğini orduda kullanılan yöntemden öğrenmiştir. Kıtalar, sıralı karargâhlar yapılan harekâtı “Harp Ceridesi” denilen kayıtlarla tespit eder, ayrıca üst makamlara rapor verirler ki, Atatürk’ün yaptığı da millete rapor vermiş olmaktadır.

Türk Tarih Kurumu’nun “Atatürk’ün Büyük Söylevi’nin 50 nci Yılı Semineri” adıyla 1980’de yayımlanan çalışmaların açış konuşmasını Türk Tarih Kurumu Başkanı Sayın Prof.Enver Ziya Karal yapmıştı; ondan şu paragraflarını konumuzla ilgili olarak alıyorum:

“...Büyük Nutuk’un büyüklüğü üç noktada belirmektedir: Birincisi söyleniş süresi, ikincisi kapsamı, üçüncüsü de önemi ve etkisidir. Büyük Nutuk’un söyleniş 15 Ekim 1927 Cuma gününden, 20 Ekim Çarşamba gününe kadar olmak üzere altı gün sürmüştür. Atatürk bu süre içinde TBMM toplantı salonunda öğleden önce ve sonra olmak üzere her gün iki toplantıda konuşmuştur. Konuşmalar milletvekilleri, parti temsilcileri, hükümet adamları, ordunun yüksek katlarındaki komutanlar, yabancı diplomatlar ve özel davetliler tarafından izlenmiştir.

... Türkçe’den başka Fransızca, İngilizce ve Almanca’ya da çevrilmiş ve yayınlanmıştır. Bundan sonra Sovyet Rusya’da referanslarla üç cilt halinde basılmıştır.

Metin bölümü her sayfası ortalama 360 sözcük tutmak üzere 534 sayfadır. Vesikalar (belgeler) bölümü ise 308 vesikayı içine alan 344 sayfadır. Yabancı dillerde çıkan Nutuk baskılarında metinden ayrı sekiz sayfalık bir de giriş bulunmaktadır.

Nutuk, Atatürk'ün deyimiyle dokuz yıllık bir devreyi kapsamaktadır. Türk Bağımsızlık Savaşı'nın başlangıcı olarak, Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı tarihi (30 Ekim 1918) izleyen günlerde Türkiye'nin her yerinde ve aynı zamanda kurulmaya başlayan ulusal örgütlenmeyi kabul eder".

Yukarıda değindiğim gibi, üzerinde çalıştığım Nutuk'ta, 310 sayfaya değin Millî Mücadele döneminin olgu ve olayları anlatılmıştır; Buraya kadar, örneklerle kısa bir inceleme yapabiliriz;

Çok iyi bilindiği üzere, Atatürk "1919 senesi Mayısının 19 uncu günü Samsun'a çıktım. Vaziyet ve umumi manzara" şeklindeki başlangıçtan sonra "ülkenin, iktidarın, ordunun, toplumun ve diğer unsurların durumunu" ana hatlarıyla anlatmakta, o arada halkın başvurduğu kurtuluş çarelerini, çeşitli örgütleri açıklamaktadır.

Atatürk, inceleme ve istihbaratına göre, düşünülen kurtuluş çarelerini şöyle görmüş ve saptamıştır:

1. Çeşitli adlarla kurulmuş, birbiriyle bağlantısız kuruluşlar ve onların sonuç almaktan uzak tedbirleri, politikaları,
2. İngiltere'nin himayesinin istenmesi,
3. Amerika mandasının istenmesi,
4. Yöresel kurtuluş hareketleriyle bölgesel ve yöresel mücadelelere girişmek.

Aslında hepsi, Osmanlı Devletini bölük pörçük kurtaracaklarına inananların çabalarıydı.

Atatürk bu düşünce ve hareketlerin kurtarıcı olmayacağı kanısındadır. Kendi kararını gerekçeleriyle birlikte şöyle anlatmaktadır:

"...Bu kararların hiçbirinde isabet görmedim. Çünkü, bu kararların dayandığı bütün kanıtlar ve mantıklar çürüktü, esassızdı. Gerçekte, içinde bulunduğumuz tarihte Osmanlı ülkeleri tümüyle parçalanmıştı. Ortada bir avuç Türk'ün barındığı bir Anayurt kalmıştı. Son mesele bunun da taksimini sağlamak için uğraşmaktan ibaretti.

Osmanlı devleti, onun bağımsızlığı, padişah, halife ve hükümet. Bunların hepsi anlamı kalmamış, anlamsız laflardan ibaretti.

Neyin ve kimin dokunulmazlığı için kimden ve ne yardımı isteniyordu? O halde ciddi ve gerçek karar ne olabilirdi?

Bu durum karşısında bir tek karar vardı: O da millî egemenliğe dayalı kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak!

İşte, daha İstanbul'dan çıkmadan düşündüğümüz ve Samsun'da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulamaya başladığımız karar, bu karar olmuştur". Diyen Atatürk "Ya bağımsızlık-ya ölüm" parolası ile Millî Mücadele'yi düzenlenmiş, plânlamış ve yürütmüştür.

Kısa bir bölüme sığdırabilmek için değerlendirmeyi her konuyla beraber yapacağım. Atatürk İnkılâbı'nın esası, otokratik-teokrat ve çağın çok gerisinde kalmış Osmanlı Devleti'nin yerine "demokratik-parlamenter ve çağdaşlaşma yolunda" yeni bir Türk Devleti kurmaktır. Atatürk'ün belirttiği kararın özü bu olduğuna ve Samsun'a çıkar çıkmaz uygulamaya koyduğuna göre, başka ifadelere rağmen "Atatürk İnkılâbı'nın" 19 Mayıs 1919'da başladığını kabul etmek gerekir.

Bazı yazar ve düşünürlerin aksi iddialarına karşın Osmanlı Devleti bağımsızlığını kaybetmiş, tutsak olmuştur. Atatürk'ün ortaya koyduğu gerçekler bunun kesin kanıtıdır.

Bu anlatımlardan sonra, Atatürk'ün inkılâbın yönetimi niteliğindeki şu sözlerini görmekteyiz:

"Uygulamayı bir takım evrelere ayırmak, olgu ve olaylardan yararlanarak milletin duygularını ve düşüncelerini hazırlamak ve kademe kademe yürüterek hedefe ulaşmaya çalışmak lâzımdı.

...Geleceğe ait ihtimaller üzerinde fazla demeçler, giriştiğimiz gerçek ve maddi mücadeleye hayaller niteliği verebilirdi. Dış tehlikenin yakın etkileri karşısında müteessir olanlar arasında geleneklerine ve fikrî yeteneklerine ve ruhsal durumlarına ters düşen muhtemel değişikliklerden ürkeceklerin ilk anda direnmelerini harekete getirebilirdi.

Başarı için uygulanabilir ve güvenilir yol, her evreyi vakti geldikçe uygulamaktı. Milletin gelişme ve yükselmesi için selamet yolu buydu."

Bu görüş ve düşünceler Atatürk İnkılâbı'nın ana yöntemini belirtmektedir. Başka metinlerde de böyle bilgiler vardır.

Atatürk, yaptığı inkılâp için gücü ve ilhamı nereden aldığını şu anlatımıyla belirtmektedir:

“Ben, milletin vicdanında ve geleceğinde esinlendiğim büyük olgunlaşma, gelişme istidadını bir millî sır gibi vicdanımda taşıyıp giderek, bütün toplumumuza uygulattırmak zorundaydım”³.

Yukarıdaki paragraflarda açıklanan, görüş ve düşüncelerin kaçınılmaz sonuçlarından biri, Atatürk’ün Millî Mücadele arkadaşlarının tutum ve tepkisiydi. O, bu yönü de şöyle anlatmaktadır:

“Bu uygulanabilir ve güvenilir başarı yolu, yakın çalışma arkadaşlarım olarak tanınmış kişilerden bazıları ile aramızda zaman zaman anlayışta, işlemlerde, uygulamada esaslı ve tali anlaşmazlıklar, kırınglıklar ve hatta ayrılıkların da sebebi ve açıklaması olmuştur”⁴.

Burada belirtilen anlaşmazlık ve ayrılıkların konuları, Nutuk’un ilgili bölümlerinde görülmektedir. Böylesine olgular üzerinde çalışanlar, Atatürk’ün yukarıdaki yorumunu gözönünde tutmalıdırlar.

İnceleme ve Değerlendirmeye Devam Ederken:

Türk İstiklal Savaşı ve Atatürk İnkılabı’nın ilk evresi olan İstiklâl Harbi’nin şu bölümler içinde incelenip değerlendirilmesinin en uygun şekil olduğu kanısındayım:

1. İlk hazırlıklar ve örgütlenmeler. Yunan saldırısının başlangıcı,
2. İlk direniş hareketleri,
3. Ordunun teşkilâtlanması ve heyet-i temsiliye dönemi,
4. Meydan muharebeleri dönemi,
5. Barış dönemi.

Nutuk’ta bütün bunlar bir kronolojik sıra içinde belgesel olarak anlatılmakta, değerlendirilmekte ve yorumlanmaktadır.

Takdir olunacağı gibi, bir makalenin dar çerçevesine bunları sığdırmak olanaksızdır.

Çeşitli konularda devam ederken, bazı örnekler verebiliriz: Atatürk, İstanbul’dan ayrılmadan yaptığı çalışmalarla ilgili olarak İnkılâp Tarihimizin adımlarından sayılan şu bilgiyi vermektedir:

³ Kemal ATATÜRK, Nutuk, Kültür Bakanlığı’nın Cumhuriyet’in XV. Yıldönümü Armağanı, 1938, s. 11, 12

⁴ a.g.e, s. 11.

“İstanbul’da, Genelkurmay Başkanlığı makamında birbiriyle yer ve görev değiştiren (Erkânı Harbiye Riyaseti makamında) Cevat (Çobanlı) ve Fevzi (Çakmak) Paşalardan, barış hazırlıkları komisyonunda çalışan İsmet (İnönü) Bey’den başlayarak Erzurum’a gelinceye kadar her yerde temas ve ilişkilerde bulunduğum komutan, subay ve her türlü ileri gelenlerle, burada Erzurum’da yaptığım gibi görüşmeler ve anlaşmalar yapmıştım”⁵.

Atatürk, Kurtuluş Savaşı kahramanlarından Fevzi ve İsmet Paşaların kişilik ve hizmetlerine çok defa değinmiştir. Onların Anadolu’ya gelmek istemediği veya geç geldiği şeklindeki bazı iddialara karşı, gerçeği ortaya çıkarmak isteyenlerin Nutuk’taki şu paragrafla, Fevzi ve İsmet Paşaların ilk hareketlerini iyice anlayacakları kuşkusuzdur:

“...İsmet Paşa, ben Ankara’ya geldikten sonra yanıma gelmişti, birlikte çalışıyorduk. Cemal Paşa’dan sonra Harbiye Nezareti (Millî Savunma Bakanlığı) makamına Fevzi Paşa hazretleri geldi. Kendilerinin özel olarak istekleri üzerine ve önemli bir maksatla İsmet Paşa’yı İstanbul’a göndermiştim.

Önemli gördüğümüz şu idi: Yunanlılar taarruza hazırlanıyorlar, buna karşı makul olan, bütün kuvvetleri seferber ederek muntazam bir harbe girmekti. Özellikle Fevzi Paşa hazretleri bu gereği, zorunluğu takdir etmekteydi.

İşte bu hazırlığı yapmak üzere İsmet Paşa’nın İstanbul’da bulunması ve hatta Genelkurmay Başkanlığı’na resmen getirilerek çalışmalarının sağlanması çok yararlı olacaktı”⁶.

Usulümüze uygun bir örnek daha vermek için, Atatürk’ün bu iki büyük komutan hakkında Sakarya Meydan Muharebesi münasebetiyle söylediklerini Söylev ve Demeçler’den alıyorum (19 Eylül 1921):

“...Bu parlak zaferin etmeni olan zatları yüksek huzurunuzda ve bu kürsüden büyük saygı ve takdirle anmayı vicdan borcu sayarım. Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa hazretlerinin bu meydan muharebesinde yaptığı hizmetler pek büyük övgülerle anılmaya değer. Pek sayın, erdemli ve değerli olan bu yüksek şahıs muharebe alanlarının hemen her noktasında gece ve gündüz hazır bulunmuş ve pek isabetli olan değerli tedbirlerini, yerinde, gerekli olanlara bildirmiş ve daima rahatlık verecek, moral

⁵ a.g.e, s. 32

⁶ a.g.e, s. 281, 282

yükseltecek öğütlerini vermiştir. Kendilerinin olağanüstü hizmetleri takdir ve övgüye lâyıktır.

...Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa hazretleri derin bir zekâ, yorulmaz bir azim, iman ve faaliyetle gece gündüz, harekâtın en ufak noktalarına varıncaya kadar etkili olmuş ve olağanüstü bir görüşle ordusunu sevk ve idare ederek bu başarı ve zafere ulaştırmıştır”⁷.

Kurtuluş Kavramı ve Millî Mîsak:

Atatürk, Ankara’ya geldikten sonra, kurtuluş kavramı üzerinde durmuş, bunu işlemiş ve sonraları Millî Mîsak denilen “And”ın yayılmasına, benimsenmesine çalışmıştır. Millî Mîsak’ı Millî Mücadele’nin programı olarak ifade etmektedir.

Önce mücadelenin prensiplerini anlattıktan sonra “Türk Milletinin kalbinden, vicdanından doğan ve esinlenen en esaslı, en açık istek ve iman belli olmuştur: Kurtuluş!”⁸ demektedir.

Cumhuriyet’in X. yılı mesajında da “Kurtuluş Savaşı’na başlayışımızın XV. yılındayız.” şeklindeki ifadesi ve özellikle müsveddede, önce, “İstiklal Savaşı”na deyip, üstünü çizerek “Kurtuluş Savaşı”na olarak düzeltmesi, ilk sayfalarda vurguladığımız anlam ve amacı içermektedir.

Mustafa Kemal, Millî Mîsak konusuna birkaç yerde değinmektedir. Bu And’ı hazırlayıp Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti mensuplarına, o arada İstanbul Mebuslar Meclisi üyelerine (Müdafaa-i hukukçu mebuslara milletvekilleri) benimseten O’dur.

258. sayfada şu ifade görülmektedir: “Milletin dileklerinin ve maksatlarının kısa bir programa esas olacak biçimde toplu olarak ifadesi de görüşüldü (Ankara’ya davet ettiği mebuslarla) Misak-ı Millî ünvanı verilen bu programın ilk müsveddeleri de, bir fikir vermek maksadıyla kaleme alındı.”

Atatürk’ün bu eserinin tarihî oluşumu, Genelkurmay Askerî Tarih Başkanlığı’nın 1977 basımlı “Atatürk Haftası” adlı kitabında vardır. Nutuk’ta geçen konu, o kitapla birlikte değerlendirilmelidir (doğaldır ki başka eserler ile de)

⁷ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri Cilt I, 1961, s. 183

⁸ a.g.e, s. 258

Kurtuluş kavramı ile Millî Mîsak Andı'nın geniş bir yorum ve değerlendirme sistemi içinde ele alınması çok önemlidir. Bugün Millî Mîsak'ımız Atatürkçülük'dür.

İnkılâp Konusu:

Yine tekrar ediyorum, sunmaya çalıştığım konu için yalnız örnekler vermekle yetinmek zorunludur. Şimdi bir örnek olarak İnkılâp konusu üzerinde duracağım. Atatürk, Nutuk'ta, Söylev ve Demeçler'de ve başka konuşmalarında buna çok değinmiştir.

Birinci İnönü Muharebesi'ne ait konuşmasında: "... Kuvvetlerimiz düşmanı karşıladı; mağlup etti. İnkılâbımız tarihine Birinci İnönü Zaferini kaydetti."

İkinci İnönü Muharebesi'ni ve zaferini kısaca anlattıktan sonra "İnkılâp tarihimizin bir sayfası İkinci İnönü Zaferi ile yazıldı (dolduruldu)" demektedir.

Sürekli olarak belirttiğim üzere, her konu, olay ve diğerleri için başka yayınlara da bakmak gerekir. Şimdi, Cumhuriyet gazetesinin eski Başyazarlarından merhum Âbidin Dâver 6.9.1950 tarihli yazısında, "Atatürk'ün İnönü'ye gönderdiği ünlü zafer tebrikini Hamdullah Suphi'nin (Tanrıöver) kaleme aldığını" anlatmıştı. Herhangi bir yanlış anlamayı önlemekte belki yararlı olur diye "yeterince açıklamadan sonra, kim kaleme alırsa alsın hazırlanmasını isteyen kabul, imza eden ve gönderen Mustafa Kemal'dir" şeklinde bir yanıt yollamışım.

İlginç Bir Davranış:

Atatürk, her zaman ve her durumda TBMM'nin içindeydi veya onunla temas halindeydi. Sakarya Muharebesi'nin görüşüldüğü bir toplantıda milletvekillerinden biri, "Sakarya Muharebesi'nden sonra hâlâ kıpırdayamadık, kıpırdamıyoruz" demiş ve alkışlanmış, Atatürk de şu kısa konuşmayı yapmıştı. "Baylar, bundan çok üzülüm, çok acı duydum. Ordunun kıpırdamamasını ve kıpırdamıyacağını iddia eden bir gafilin sözlerini alkışlamak cidden çok gariptir. Rica ederim, bunu burada gömelim kimse işitmesin!"⁹

Nutuk'ta buna benzer ve ders alınması gereken başka haller de vardır.

⁹ Kemal ATATÜRK, Nutuk, Kültür Bakanlığı'nın Cumhuriyet'in XV. Yıldönümü Armağanı, 1938, s. 474.

Atatürk'ün Sakarya Muharebesi döneminde Başkomutan seçilmesi sıralarındaki meclis tartışmaları ve onun Başkomutanlığı onaylanınca yaptığı konuşma, İnkılâp Tarihimizde başlıbaşına yer alacak konulardandır¹⁰.

İnönü Muharebelerindeki ifadelerde "İnkılâp Tarihi'nin bir sayfasının" yazıldığı şeklindeki değerlendirme, İstiklâl Harbi'ni İnkılâbın ve İnkılâp Tarihi'nin ilk evresi olarak belirtmiş olmaktadır. Atatürk, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 4 ncü kurultayında 9 Mart 1935 günü İnkılâbı şöyle tanımlamıştı:

"Uçurum kenarında yıkık bir ülke... Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar... Yıllarca süren savaş... Ondan sonra, içeride ve dışarıda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni sosyete, yeni devlet ve bunları başarmak için arsız devrimler. İşte Türk Genel Devrimi'nin bir kısa diyemi!.."

Burada, önemli bir hususu anlatmak istiyorum: Atatürk'ün kullandığı İnkılâp kavram ve olgusunda bir "Bütünlük" vardır. Özü ve ruhu anlaşıl-
dığında Atatürk İnkılâbı'nın "bir" ve bir "bütün" olduğu kanısına varılır. O halde, Atatürk İnkılâpları terimi yerine, Atatürk İnkılâbı demek, konuyu öyle inceleyip değerlendirmek tarih ve gerçek bakımından zorunludur. Bu husus, Nutuk, Söylev ve Demeçler, çeşitli yayınlar; o sırada Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı'nın "Atatürk: Komutan, Devrimci ve Devlet Adamı yönleriyle (1980)" adlı eseri üzerinde yapılacak incelemelerle de anlaşılabilir.

Atatürk, İnkılâbı şöyle de tanımlamıştır¹¹:

"Türk Milletini son yüzyıllarda geri bırakmış olan kurumları yıkarak yerlerine, milletin en yüksek uygarlık gereklerine uygun olarak ilerlemesini sağlayacak yeni kurumları koymuş olmaktadır."

Nutuk'tan Bazı Paragraflar

— Sayın milletime şunları tavsiye ederim ki, sinesinde yetiştirerek başının üstüne kadar çıkaracağı adamların kanındaki, vicdanındaki asıl cevheri çok iyi tahlil etmek dikkatinden bir an geri kalmasin¹².

— O, hilafetten ve İslâm birliği'nden sözettikten sonra diyor ki, milletimiz yüzyıllarca bu boş görüşten hareket ettirildi. Fakat ne oldu! Her git-

¹⁰ a.g.e, s.468-476.

¹¹ Afet İNAN, M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım, 1971, s. 35.

¹² Kemal ATATÜRK, Nutuk, Kültür Bakanlığı'nın Cumhuriyet'in XV. Yıldönümü Armağanı, 1938, s.433.

tiği yerde milyonlarca insan bıraktı. Yemen Çöllerinde kavrulup mahvolan Anadolu evlatlarının sayısını biliyor musunuz? Suriye'yi, Irak'ı korumak için, Mısır'da barınabilmek için, Afrika'da tutunabilmek için ne kadar insan telef oldu, bunu biliyor musunuz? Ve netice ne oldu görüyor musunuz." ¹³

— Bir ülkede, bir toplumda bir inkılâp yapıldığı zaman elbette onun sebepleri vardır. Ancak, o inkılâbı yapanlar, inanmak istemeyen inatçı hasımlarını inandırmaya mecbur mudur! ¹⁴

— Atatürk döneminde yaygınlaşmış "Biz Bize Benzeriz" sloganı vardı. Gerçekçiliği ve her millî harekette millî gerçeği esas tutmak gereğini belirten bu ifade, sonraları kasıtlı veya kasıtsız olarak yanlış yorumlara uğratılmıştır.

Konunun aslı şudur: Mecliste Türk Devleti'nin yapısı üzerinde tartışmalar yapılıyordu; Hükûmet meclis tarafından oluşturuluyor, ordu meclise bağlı bulunuyordu. Hatta, meclisin yargı yetkisi bile vardı. Bir çeşit "Tevhid-i Kuva-Kuvvetlerin Birleştirilmesi" şeklinde olan bu düzeni Rauf Bey (Orbay) eleştirmiş, "Bu neye benziyor, hangi idareye benziyor?" diye sormuştu. Meclis Başkanı olan Mustafa Kemal "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti" şeklindedir. Bize benziyor, çünkü biz bize benzeriz ve bize mahsus idaredir" yanıtını vermişti ¹⁵.

1 Aralık 1921'de, Bakanlar kurulunun görev ve yetkilerini belirten kanunun dolayısıyla yaptığı uzun konuşmada da "...Hükûmetin dayandığı esasın toplumbilime dayalı bir esas olduğunu açıkça görürüz. Fakat ne yapalım ki, demokrasiye benzemiyormuş, sosyalizme benzemiyormuş, hiçbir şeye benzemiyormuş. Biz benzememekle ve benzetmemekle övünmeliyiz. Çünkü, biz bize benziyoruz". ¹⁶

O dönemde, meclis yasama, yürütme ve kısmen de yargı gücünü kendinde toplamıştı. Meclis Başkanı Mustafa Kemal bir süre Hükûmet Başkanı idi. Ordu TBMM ordusu olarak görevliydi.

Bu düzen bir aşamadır. Millî ve askerî stratejiyi meclisin ve o sırada Meclis Başkanı Mustafa Kemal'in elinde tutmak, Millî Mücadele'yi başa-

¹³ a.g.e, s. 509.

¹⁴ a.g.e, s. 594.

¹⁵ a.g.e, s. 602.

¹⁶ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I, 1961, s. 196, 197.

nya ulaştırmada en önemli tedbirdi. Zamanı gelince kuvvetler ayırımı, Atatürk'ün önderliğinde uygulanmıştır.

İnkılâp Tarihinde bu yönün doğru incelenip değerlendirilmesi gerekir. TED Dergisi'nde bu bakımdan görüş ve düşünceler vardır¹⁷.

— İnkılâp Tarihimiz için Atatürk'ün şu ifadesi de gözönünde tutulmalıdır:

“... Programımız, itiraz edenlerin gördükleri ve bildikleri tarzda bir kitap değildi. Fakat esaslı ve ameli idi. Biz de, uygulanamaz fikirleri, kuramsal bir takım ayrıntıları yaldızlayıp bir kitap yazabilirdik. Öyle yapmadık. Millet in maddî ve manevî yenilik ve gelişmeleri yolunda, eylemlerle ve icraatla harekete geçip, söz ve kuramlardan önde gelmeyi yeğ gördük¹⁸.

— M. Kemal Paşa'nın, 1 Mart 1924 günü Mecliste yaptığı üç madde halindeki konuşmada şunlar da vardı:

— Millet in gen eloyunda saptanan terbiye ve öğretimin birleştirilmesi ilkesinin an geçirmeden uygulanması lüzumunu görüyoruz.

— İslâm dinini yüzyıllardan beri alışlageldiği üzere, bir siyaset vasıtası durumundan kurtarıp, yüceltmek gerekli olduğu gerçeğini de görüyoruz.

— İlerleme isteyenlerin ve cumhuriyetçi olanların yeri, gerçek ilerici ve cumhuriyetçi olanların yan ıdır. Yoksa gericilerin umut ve eylem kaynağı olan saf değil.¹⁹

Sonuç:

Bu sunuşun, konu başlığına uygun araştırma, değerlendirme özünde olmasına çalıştım. Sunduğum ilke ve örneklere göre yapılacak geniş kapsamlı uğraşlara ihtiyaç vardır.

Değerlendirme amaçlı çalışmalardan, evvelce sözünü ettiğim “Büyük Söylev'in Ellinci Yıl Semineri” ve onun yayınlanması şeklindeki çabalar büyük önem taşımaktadır.

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı'nın “Nutuk'ta Anılan Komutanlar Biyografileri, 1981” adlı eser konumuza uygun bir yan ıdır.

¹⁷ Cihat AKÇAKAYALIOĞLU, Türk Eğitim Derneği Dergisi, 1983, sayı 46, s. 36.

¹⁸ Kemal ATATÜRK, Nutuk, Kültür Bakanlığı'nın Cumhuriyet'in XV. Yıldönümü Armağanı, 1938, s. 515, 516.

¹⁹ a.g.e, s.642.

Belirteğediğim düşüncelerimin bir ürünü olarak, Ulus gazetesinde 10 Kasım 1966'da başlayıp, birkaç gün süren bir yayın yapmışım. "Asker Gözü İle Büyük Söylev ve Atatürkçülük" başlıklı bu yazıda, önce, Nutuk'taki askerî konuları ele aldım. O zamanki görüş ve düşüncelerimin doğrultusunda "Atatürkçülük-Kemalizm" kavramını yorumlamışım.

Nutuk üzerinde en esaslı değerlendirmeyi elbetteki Atatürk yapacaktır ve şöyle diyecektir.²⁰

"Sayın Baylar, sizi günlerce işgal eden uzun ve ayrıntılı demecim, en nihayet mazi olmuş bir dönemin öyküsüdür. Bunda, milletim için ve gelecek evlatlarımız için dikkat ve uyanıklığı davet edebilecek bazı noktalar açıklayabilmişsem kendimi mutlu sayacağım.

Baylar, bu demecimle, millî hayatı sona ermiş sayılan büyük bir milletin bağımsızlığını nasıl kazandığını, bilim ve fennin en son esaslarına dayalı millî ve çağdaş bir devleti nasıl kurduğunu anlatmaya çalıştım.

Bugün ulaştığımız sonuç, yüzyıllardan beri çekilen millî felâketlerden uyanışın ve kutsal vatanın her köşesini sulayan kanların bedelidir.

Bu neticeyi, Türk gençliğine emanet ediyorum!"

Gençleri ve yaşlılarıyla Türk milleti bu emaneti korumaya ve yüceltme kararıdır.

²⁰ a.g.e, s. 645.